

Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΚΑΙ Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ (της Ιωάννας Μουτσοπούλου)

Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο η αλληλεγγύη έγινε ένα από τα θεμελιώδη σημεία του πολιτικού λόγου στη δύση. Φυσικά, στον νου πολλών ανθρώπων αυτό ισχύει, αλλά δεν παύει να είναι μια αόριστη έννοια που αγγίζει

μόνον τον συναισθηματικό κόσμο και καθόλου τον κόσμο των εννοιών. Όμως αυτός ακριβώς ο κόσμος των εννοιών είναι που θα ξεκαθαρίσει το τι ακριβώς θέλουμε και το αν όσα επιθυμούμε είναι συμβατά μεταξύ τους. Αλλιώς, ορισμένες ωραίες σκέψεις δεν θα είναι τίποτε άλλο παρά ένας απατηλός διάκοσμος της ζωής μας.

Τα προβλήματα που πρέπει να ιδωθούν είναι αμείλικτα:

1) Όταν η ζωή έχει γίνει κυρίως έκφραση της οικονομίας, τότε η αλληλεγγύη δεν μπορεί να λειτουργήσει, θα λειτουργεί μόνο σε μικροκοινωνικό επίπεδο και πάντοτε σε βάρος των πιο αδύναμων. Αυτό συμβαίνει, επειδή η οικονομία είναι πεδίο είτε ανάγκης είτε κυριαρχίας και, εφ' όσον δεν έχει εξανθρωπιστεί μέσω ανθρωπιστικών αρχών συναφών με άλλους τομείς της ζωής, παραμένει ένα πεδίο σκληρού ανταγωνισμού.

2) Όταν, περαιτέρω, το επίκεντρο της οικονομικής ζωής είναι το εύκολο (ή για άλλους το απεριόριστο) κέρδος, τότε το επίκεντρο της ζωής γίνεται η απληστία και, επομένως, είναι ανταγωνιστικό από την ίδια τη φύση αυτού του κέρδους και η αλληλεγγύη θα είναι απλώς μία περιστασιακή πράξη που θα ανακουφίσει κάποιους ανθρώπους παροδικά και στην επιφάνεια των πραγμάτων, όπως π.χ. την πείνα αλλά όχι τα αίτια της πείνας.

3) Όταν ως ελευθερία εκλαμβάνεται η ανευθυνότητα, η απαλλαγή από τα κοινωνικά βάρη, η αδιαφορία για τα κοινά και ο ατομισμός, τότε η αλληλεγγύη δεν στηρίζεται σε αληθινή κοινωνικότητα, είναι μία υπόκριση που, απλώς, απαλύνει την αίσθηση της έλλειψης ανθρωπινότητας.

4) Όταν δεν έχουμε ξεκαθαρίσει τι σημαίνει η λέξη “αλληλεγγύη” και άλλοτε είναι μία ελεημοσύνη, ενώ άλλοτε μία έκφραση της παθητικότητας και της αδυναμίας μας να προστατέψουμε τον εαυτό μας πράγμα που αποκαλούμε “αρετή” χωρίς να είναι, τότε και πάλι δεν μπορεί να λειτουργήσει η αλληλεγγύη.

5) Και επειδή η διανομή και η κυκλοφορία των αναγκαίων για τη ζωή αποφασίζεται στο πεδίο της πολιτικής, δηλαδή του δημόσιου βίου, τότε η αδιαφορία του ανθρώπου για τα κοινά αναπόφευκτα καταλήγει στην παραποίηση και διαστρέβλωση της έννοιας της αλληλεγγύης. Με αυτόν τον τρόπο, η αλληλεγγύη στα χέρια των φιλόδοξων μπορεί να μεταβληθεί σε φορέα ανισότητας και εκπλήρωσης των σχεδίων τους μέσα από μια βιτρίνα και μόνον. Αυτό αναγκαστικά συμβαίνει γιατί ο πλήρης έλεγχος των πόρων θα βρίσκεται στα χέρια λίγων ανεξέλεγκτων ανθρώπων, οι οποίοι με αυτόν τον τρόπο μπορούν να τους χρησιμοποιούν για τα δικά τους σχέδια, απαιτώντας από τους υπόλοιπους να μοιραστούν τα λίγα που έχουν απομείνει.

Ο υπεύθυνος και ενεργός πολίτης, στην πραγματικότητα, θα ήταν το σημείο ελέγχου της εξουσίας, αλλά ένας τέτοιος πολίτης δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να υπάρξει χωρίς μια θεμελιώδη κατανόηση των βασικών εννοιών της ζωής, ατομικής και δημόσιας. Ένας τέτοιος έλεγχος θα έδινε κατεύθυνση στην πολιτική πράξη, γιατί θα είχε την αναγκαία δύναμη. Οι κοινωνίες όμως είναι στην πράξη ουσιωδώς ανοχύρωτες απέναντι στην αδικία, την επιθετικότητα και το απρόβλεπτο. Έχουν τόσο πολύ βασίσει την ασφάλειά τους στη διαμόρφωση των συνθηκών, που έχουν ξεχάσει και τον άλλο παράγοντα της ασφάλειας, τη δική τους συμμετοχή και συνείδηση ως πηγή των πολιτικών επιλογών.

6) Όλη αυτή η δυσλειτουργία της ανθρώπινης κοινωνικότητας

οφείλεται στην αδυναμία του ανθρώπου να συνδυάσει την ατομική του ύπαρξη με τη συλλογικότητα, τους άλλους. Οι άλλοι φαίνονται μία καταβόθρα του ατομικού εαυτού, με αποτέλεσμα άλλοτε η δήθεν αρετή να εξαφανίζεται μέσα στους άλλους τον ατομικό εαυτό και άλλοτε η αυτοσυντήρηση να τον στρέφει εναντίον τους. Ανάμεσα στα δύο αυτά άκρα του σωβινισμού και της εγωιστικής αφέλειας μπορούν να υπάρξουν διάφορες αναμείξεις.

Βλέποντας τα παραπάνω προβλήματα, μπορούμε να καταλήξουμε στο συμπέρασμα ότι μερικές βασικές έννοιες της ζωής μας πρέπει να ιδωθούν κάτω από ένα νέο φως. Αλλά, όταν δεν έχουμε προβλήματα, αισθανόμαστε πως δεν το έχουμε ανάγκη και, όταν είμαστε πνιγμένοι μέσα σε επείγοντα προβλήματα, θεωρούμε πως είναι πολύ αργά – αλλά αυτά τα προβλήματα τα έχει δημιουργήσει η ίδια μας η αμέλεια. Η ορθή ισορροπία δεν είναι μία ανάμειξη, αλλά μία υπέρβαση εννοιολογική, είναι μία νέα αντίληψη που θα φέρει τα δύο άκρα της αντίθεσης σε ορθή σχέση.

Όλα αυτά εκφράζονται όχι μόνον στις διεθνείς σχέσεις αλλά και μέσα στα έθνη κράτη.

Ζητάμε ενότητα μέσα σε ένα ακραία ανταγωνιστικό περιβάλλον του οποίου την πεμπουσία, τον πυρήνα του, έχουμε ήδη δεχθεί μέσα στην μικροκοινωνική μας σφαίρα ως το βασικό μοτίβο της ατομικής μας ζωής, και αυτός είναι ο ατομισμός. Όμως φαντασιωνόμαστε ότι στο δημόσιο επίπεδο τα κριτήρια θα γίνουν ως δια μαγείας ανθρωπιστικά και ότι μια τέτοια απαίτηση για ανθρωπισμό μας αθώνει και αποκλείει να είμαστε εμείς πρόξενοι τόσων δεινών. Όμως αυτό που συμβαίνει είναι ότι, απλώς, δεν θέλουμε να δεχθούμε όλο το εύρος των συνεπειών αυτής της αποδοχής κριτηρίων ζωής.

Αλλά ας έλθουμε στην ευρωπαϊκή αλληλεγγύη και την πραγματικότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτή η ιστορική πραγματικότητα περιέχει έναν παρόμοιο διχασμό, γεμάτο από φαντασιώσεις, ηθελημένες ή αθέλητες, όπου η αξία του ατόμου γίνεται σεβαστή αλλά ταυτόχρονα καλλιεργείται η

οικονομικοποίηση της ζωής και το εύκολο και απεριόριστο κέρδος, ο ανταγωνισμός αλλά ταυτόχρονα η υπερσυγκέντρωση δυνάμεως που τον καταργεί. Αυτά τα ζεύγη εννοιών δεν μπορούν να συμβαδίσουν, γιατί είναι από τη φύση τους αντιφατικά και ρηγματικά για την κοινωνία προκαλώντας αυξανόμενες ανισότητες.

Όμως και η ιστορία της ιδέας της ευρωπαϊκής ένωσης είναι καταγεγραμμένη και αποκαλύπτει ότι σχεδιαζόταν να λειτουργήσει ακριβώς με τα συγκεκριμένα κριτήρια που λειτουργούν σήμερα μέσα της. Αρχικά, θα πρέπει να δούμε ότι στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο ή ίσως και πιο πριν (οι ιστορικοί διαφωνούν σ' αυτό) η Γερμανία είχε καταρτίσει ένα ανεπίσημο σχέδιο, το Πρόγραμμα του Σεπτεμβρίου, όπου εκφραζόταν ο σχεδιασμός μιας οικονομικής και εμπορικής κυριαρχίας στην Ευρώπη, δηλαδή να γίνει η Ευρώπη μία αγορά όπου η Γερμανία θα μπορούσε να πωλεί τα προϊόντα της. Συγκεκριμένα μάλιστα θα έπρεπε, λόγω χάρη, να επιβληθούν τέτοιες αποζημιώσεις στη Γαλλία ώστε να μην μπορέσει να εξοπλιστεί στρατιωτικά και να μείνει υπό την γερμανική κυριαρχία. Ήθελαν να δημιουργήσουν μία Κεντρική Ευρωπαϊκή Ένωση όπου τυπικά θα ήσαν όλοι ίσοι, αλλά στην πράξη θα υπαγόntonουσαν στη γερμανική ηγεσία. Ο δε τότε καγκελλάριος είχε αναφέρει ότι έπρεπε να αντιμετωπίσουν έτσι το πρόβλημα του αυξανόμενου πληθυσμού με κάποιου είδους επέκταση. Αυτό που γίνεται σήμερα είναι μία, τρόπον τινά, ιδεολογική συνέχεια του τότε. Ο γερμανός ιστορικός Φριτς Φίσερ αναφέρεται διεξοδικά στο ζήτημα έχοντας ερευνήσει επίσημα έγγραφα της περιόδου εκείνης (Η συνέχεια των ελίτ, εκδ. Antifa scripta, 2015). Άλλοι ιστορικοί, όπως ο Niall Ferguson, θεωρούν ότι αυτό ήταν μόνον μία φαντασίωση μερικών ατόμων που δεν είχαν επίσημες θέσεις. Όμως τελικά δεν μπορεί να αμφισβητηθεί ότι η ελίτ εκείνης της περιόδου και όχι κάποιοι τυχαίοι και ασήμαντοι παράγοντες σχεδίαζε αυτήν την κυριαρχία όπως προκύπτει από τα εξής δύο στοιχεία:

α) Η σημερινή ευρωπαϊκή ένωση λειτουργεί οικονομικά ακριβώς με αυτόν τον τρόπο, πράγμα που δείχνει τη συνέχεια των ίδιων επιδιώξεων.

β) Αυτό προκύπτει και από το βιβλίο “Ο Αγών μου” του Χίτλερ (α΄ τόμος, σελ. 213 επ, εκδ. Δαρέμα) όπου αυτός, πραγματευόμενος το πρόβλημα της πληθυσμιακής αύξησης, αναφέρεται σε εκείνη την προσπάθεια στα πλαίσια του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, λέγοντας επί λέξει:

“ Έτσι δεν έμεναν πιά παρά δύο μόνον τρόποι που θα μπορούσαν να εξασφαλίσουν ψωμί και δουλειά στον διαρκώς αυξανόμενο πληθυσμό.

3.- Η κατάκτηση νέων εδαφών όπου θα οδηγούνταν οι χιλιάδες κάτοικοι που πλεονάζαν και που θα επέτρεπε στο έθνος να βρει μόνο του τον τρόπο για να ζήσει.

4.- Να οδηγηθεί η βιομηχανία και το εμπόριό μας σε μια διεθνή αγορά έτσι που να επαρκούν τα οφέλη της απ’ τις πωλήσεις στην επιβίωσή μας.

Με άλλα λόγια η μια πολιτική κατακτητική, η μια εμπορική και αποικιακή κατάκτηση.

Αυτοί οι δύο τρόποι εξετάστηκαν από τις διάφορες πλευρές τους, μελετήθηκαν, επαινέθηκαν και πολεμήθηκαν, μέχρι που τελικά να διαλέξουν τον δεύτερο.

Ο τρόπος ο πιο υγιής κι ο πιο σωστός από τους δύο ήταν βέβαια ο πρώτος...”.

Όπως βλέπουμε, ο ναζισμός λόγω της ωμότητάς του προτιμούσε την στρατιωτική κατάκτηση. Αλλά δεν είναι ανάγκη να έχουμε ναζισμό για να προκληθούν απεριόριστες καταστροφές στην ανθρωπότητα. Η άπληστη και ανόητη οικονομική πολιτική που τείνει στην κυριαρχία μπορεί επίσης να προκαλέσει τέτοιες, αν έχει μεγάλη εμβέλεια δράσης. Και δεν πρέπει να υποθέτουμε ότι είναι ιδιαίτερο και αποκλειστικό προνόμιο της Γερμανίας να ασκεί τέτοιες πολιτικές. Όσοι θέλουν να κυριαρχούν φυσιολογικό και αναμενόμενο είναι να ρέπουν σε τέτοιους σχεδιασμούς στην πράξη από όπου και αν προέρχονται. Η κυριαρχικότητα είναι απρόσωπη “ποιότητα”, παρ’ όλο που σε τόπο και χρόνο μπορεί να

εκφράζεται πιο έντονα από ορισμένα πρόσωπα ή ομάδες τους. Είναι καιρός πια να αφήσουμε τα ξερά ιστορικά γεγονότα και να αντικρύσουμε με συνέπεια το πεδίο των εννοιών.

Τι ακριβώς, λοιπόν, μας εντυπωσιάζει σε όλα αυτά; Μετά τόσους αιώνες εμπειριών με αδικίες, ανισότητες, σκληρότητα, θάνατο, έχουμε ακόμη το κουράγιο να παίζουμε θέατρο και να μένουμε “έκπληκτοι” απέναντι σε μια τέτοια πραγματικότητα – τόσο μόνιμη και τόσο κραυγαλέα; Συμβαίνει, μήπως, αυτό που έλεγαν ορισμένοι διανοούμενοι ότι το λεγόμενο κακό είναι πιο ελκυστικό και πλουραλιστικό, ενώ το λεγόμενο αγαθό είναι βαρετό και ομοιόμορφο και γι’ αυτό δεν το θέλει κανείς;

28/4/2020

Ιωάννα Μουτσοπούλου

Μέλος της ΜΚΟ ΣΟΛΩΝ

φωτο : pixabay.com